

RAJMUND PRZEKOP, STANISŁAW KUŁAK

Zalesienia gruntów porolnych w RDLP Białystok*

Reafforestation of Former Agricultural Land in the RDSF Białystok

Problem zalesień gruntów porolnych powstał bezpośrednio po 1945 r. Posiadane przez RDLP wytyczne w sprawie zagospodarowania lasów byłej Dyrekcji Wileńskiej LP z 1939 r. — gęsto i klimatycznie zbliżonej do naszej, nie zawierały żadnych informacji i zaleceń dotyczących zalesienia gruntów porolnych. Natomiast w majątkach prywatnych właścicieli przed 1939 r. często zalesiano grunty porolne, nieraz wysokiej klasy, celem obniżenia stopy podatkowej.

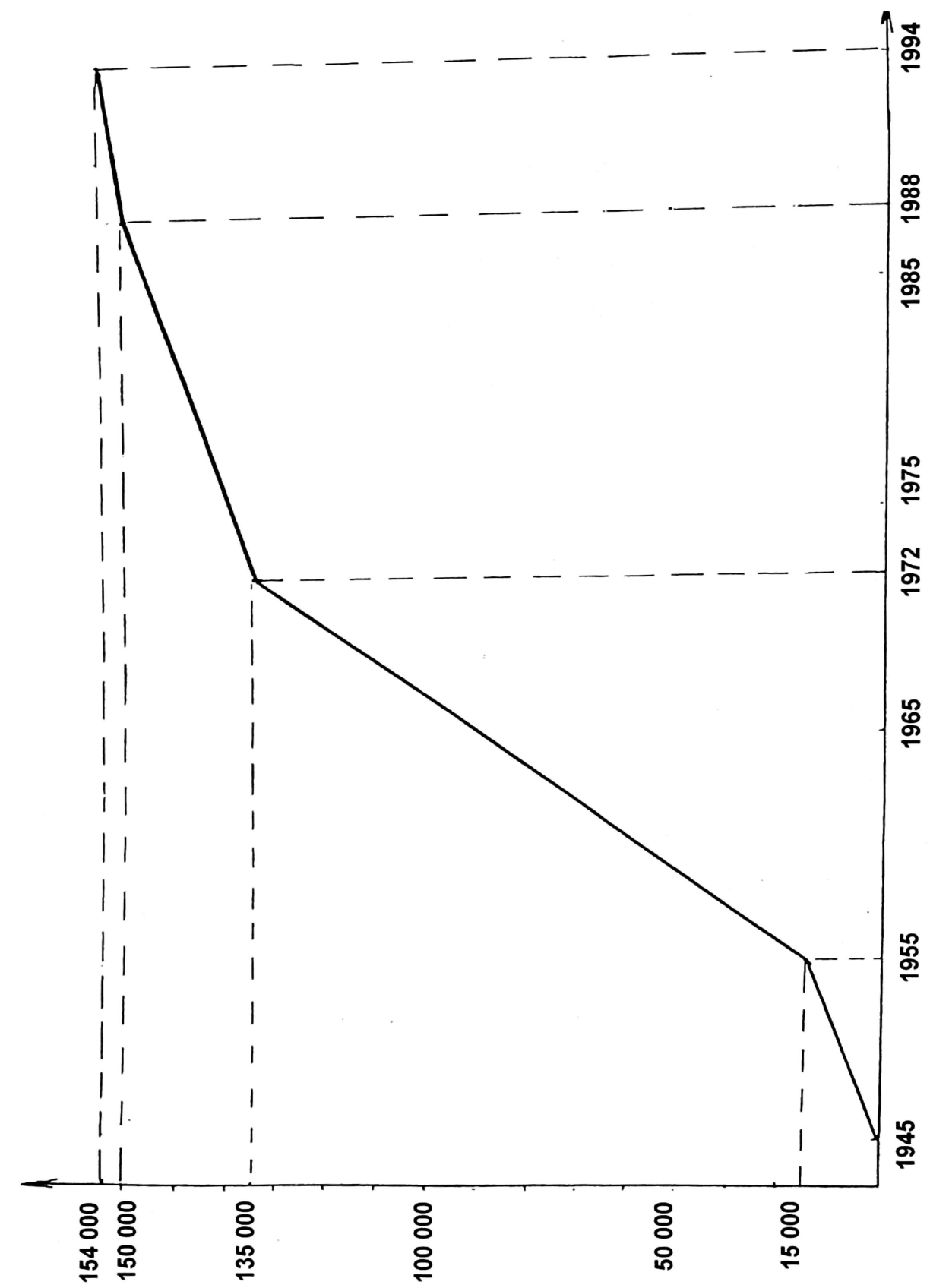
Po 1945 r. sytuacja zmieniła się. Rozpoczęto odnowienia powierzchni zrębów wojennych, halizn i płazowizn a także na dużą skalę zalesienia porzuconych gospodarstw, majątków ziemskich nie zagospodarowanych przez PGR. Zalesiono wówczas również duży areał gruntów, które powinny były być pozostawione pod uprawą rolną.

W latach 1945–1994 zalesiono łącznie na terenie RDLP ponad 154 tys. ha gruntów porolnych zwiększając lesistość regionu z 22 do 27,8%. Obecnie lesistość trzech województw w granicach administracyjnych RDLP Białystok według rocznika GUS z 1993 r. przedstawia się następująco:

woj. białostockie	31,9%,
woj. łomżyńskie	21,0%,
woj. suwalskie	31,8%.

Do 1965 r. przy zalesieniu gruntów porolnych nie przywiązywano specjalnie uwagi właściwemu wykorzystaniu siedlisk. Proces zalesienia nie różnił się ani w przygotowaniu gleby, ani w technice sadzenia od odnowień zrębów bieżących. Czasami też na glebach ciężkich i żyznych sadzono sosnę i te gatunki, które aktualnie były w szkółkach. Dla sosny stosowano więźbę 1,20×0,30 (20 tys. sztuk/ha) dla świerka i liściastych stosowano również

* Referat wygłoszony na sympozjum PTL pt. Zalesianie gruntów porolnych".

RYC. Powierzchnia zalesiania gruntów porolnych na terenie OZLP/RDLP Białystok w latach 1945–1994

gęste więźby (ok. 10 tys. szt. sadzonek na 1 ha). Był to okres tzw. zalesień inwestycyjnych. Nie stosowano specjalistycznego przygotowania gleby z powodu braku sprzętu i doświadczeń w tym zakresie. Mimo tego udatność upraw była wysoka, młodniki powstałe z nich, obecnie weszły w okres pielęgnacji.

Po 1966 r. nastąpiła ponownie większa podaż gruntów do zalesień przekazywanych z PFZ. Dzięki inicjatywie ówczesnego nadleśniczego Nadl. Bielsk Podlaski mgr inż. W. Fiedoruka, powstała koncepcja kompleksowego zagospodarowania gruntów porolnych. W ówczesnym OZLP lansowano koncepcję zakładania na tych gruntach plantacyjnych upraw drzew szybko rosnących.

Kompleksowe zagospodarowanie większych powierzchni gruntów porolnych przewidywało:

- dokonanie podziału powierzchniowego,
- założenie sieci dróg i pasów przeciwpożarowych,
- wykonanie analiz glebowych,
- wykonanie melioracji wodnych i agrotechnicznych i założenie zbiorników wodnych,
- wybranie właściwego sposobu przygotowania gleby,
- opracowanie składu gatunkowego i mieszania upraw,
- założenie sieci punktów oporu środowiska.

Pełne głębokie orki niejednokrotnie odkryły pod warstwą zdegradowaną gleby żyzne o miąższości do 1 m. Zalesienia obiektów zaczęto wykonywać z uwzględnieniem warunków siedliskowych. Przy sadzeniu zaczęto wyznaczać szlaki zrywkowe, wprowadzono większy udział gatunków liściastych, nieznacznie rozluźniono też więźbę. Pozytywne rezultaty tych działań możemy dziś obserwować na terenie Nadl. Bielsk Podlaski. Po 1972 r. ponownie zwiększyła się podaż gruntów porolnych do zalesień. Zjawisko to wystąpiło w nadleśnictwach Nurzec, Waliły, Żednia, Czarna Białostocka i Dojlidy.

Obserwacje poczynione w Nadl. Bielsk Podlaski i zdobyte tam doświadczenia umożliwiły dalsze doskonalenie metod zalesień gruntów porolnych. W ówczesnym OZLP zlecono BULiGL w Białymstoku wykonanie opracowania glebowego dla Nadl. Waliły i Nadl. Nurzec. Rozpoznanie terenowe przejętych gruntów wykazało, że na powierzchniowo słabych glebach rosną m.in. świerki odznaczające się bardzo dobrym przyrostem. Dalsze badania glebowo-siedliskowe potwierdziły, że głębsze poziomy odznaczają się glebami żyznymi odpowiadającymi siedliskom lasowym.

W ówczesnym Wydziale Zagospodarowania Lasu kierowanym przez naczelnika mgr inż. S. Wroczyńskiego, rozszerzono i opracowano nowe koncepcje zakładania plantacyjnych upraw drzew szybkorosnących a także udoskonalono zasady zakładania upraw na gruntach porolnych. Po wykonaniu prac wstępnych zalesienia wykonywano według następujących zasad. Na siedliskach Bśw i słabego BMśw sadzono sosnę około 10 tys. szt./ha z domieszką świerka i gatunków liściastych. Siedliska o wysokim pH na terenie pagórkowatym przeznaczono na plantacje dębowo-modrzewiowe. Więżba Db 6×6, Md 3×3, w podszybie lp,

gb i inne. Siedliska w wariantach wilgotnym BMśw i LMśw przeznaczono pod plantacje brzoźowo-świerkowe, więźba świerka 1,5×1,5, a brzozy — 7,5×7,5 m. Najżyźniejsze siedliska przeznaczono na plantacje topolowe. Ogółem założono na gruntach porolnych 2000 ha plantacyjnych upraw drzew szybko rosnących.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w regionie białostockim na gruntach porolnych zalesionych, szybko wytwarza się siedlisko leśne z właściwą mikoryzą i runem. Drzewostany powstałe na gruntach porolnych wykazują dużą odporność na hubę korzeniową. Obecnie po upadku PGR nastąpiło ponowne zwiększenie podaży gruntów porolnych przeznaczonych do zalesień. Oprócz dużych powierzchni gruntów przy granicy wschodniej woj. białostockiego, przejęto znaczne powierzchnie w woj. suwalskim.

Zgodnie z Programem Rozwoju Wybranych Dziedzin Leśnictwa w latach 1993–1994 zalesiono 1500 ha, w roku 1995 — 1200 ha. Przejęcie gruntów odbywa się bez większych zakłóceń. Jako zasadę przyjęto opracowanie planów urządzenia tych powierzchni, rozpoznanie gleb i odpowiednie ich przygotowanie, zwalczanie zachwaszczenia, odrośli osiki, a także zagwarantowanie materiału sadzeniowego wysokiej jakości. Z doświadczeń RDLP Białystok wynika, że właśnie zalesienia większych powierzchni gruntów porolnych można rozpocząć dopiero po 3 latach od ich przejęcia.